

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 11281 + נספח

חלק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את הטקסטים (1)-(4) שבנספח המצורף, וענה על כל השאלות 1-3 שלפניך.

הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. א. בטקסט 1 הכותבת רוצה להפריך טענה רווחת.

כתוב מהי הטענה הרווחת שהכותבת רוצה להפריך. (5 נקודות)

ב. כתוב מהי הטענה המרכזית העולה מטקסט 1. (5 נקודות)

2. כתיבה ממוזגת (30 נקודות)

בחברה חדשה, שבה עובדים אנשים צעירים, המנהלים מתלבטים בשאלה אם לשלב בחברה עובדים מבוגרים ובעלי ניסיון.

על פי ארבעת הטקסטים שקראת, כתוב סקירה שמטרתה להציג לפני מנהלי החברה עמדות שונות בנוגע לשאלה זו.

הקפד על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה).

כתוב בהיקף של 250-300 מילים. השתמש בעמודים 4-5 לכתיבת טיוטה, ואת הסקירה כתוב בעמודים 6-7.

טיוטה

לפניך ארבעה טקסטים.
קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט 1

למה מעסיקים בישראל לא רוצים להעסיק עובדים מבוגרים?

מאת דורין רוטנשטרייך רובין

גילנות (אייג'יזם) היא יחס מפלה כלפי בני גיל מסוים, בעיקר כלפי זקנים. כיום גילנות היא תופעה מוכרת ומדוברת בעולם, אך בארץ עדיין פחות. "העולם שייך לצעירים", כך תמיד אמרו לנו, ושכחו לספר מה קורה כשהילדים שגידלנו כבר גדולים דים כדי להחליף אותנו בעבודה. ואומנם, כשמדברים על העסקה של אנשים מבוגרים, קשה לצייר תמונה אופטימית. אנשים בני חמישים, שלא לדבר על בני שישים ואילך, מתקשים להתקבל למקומות עבודה ראויים ונדחקים לא פעם למשרות בשכר זעום שלא הולמות את כישוריהם. כל זאת אף שבמקרים רבים יש להם עוד שנות עבודה רבות עד גיל הפרישה – 67 לגברים ובין 62 ל-64 לנשים (תלוי בשנת הלידה).

"שוק העבודה הישראלי מחפש אנשים צעירים", אומרת שרון רנדליך, בעלת מרכז שמסייע לארגונים בהכנת עובדים לגיל פרישה. "היום אנחנו מעריכים פחות את הניסיון, ומחפשים אחר חדשנות ומהירות. מועמדים מבוגרים נתפסים מיושנים ואיטיים, גם אם זה לא נכון. גם צעירים יכולים להיות מקובעים, וגם אדם בן חמישים יכול להיות מודרני ומעודכן".

אולם, לדבריה של רנדליך, לעובדים מבוגרים יש ערך רב בעבור המעסיק: "מלבד היתרון הברור שיש להם בידע ובניסיון רב, עובדים בני חמישים-שישים ישמרו על מקום העבודה זמן רב, מפני שהציבות חשובה להם. לכן בדרך כלל הם גם יהיו נאמנים הרבה יותר למקום העבודה מעובדים צעירים. נוסף על כך, עובדים כאלה מאופיינים במתירות, בכוננות להקשיב, בצניעות ובפתיחות שאין להרבה צעירים, שרוצים 'לטרוף' את העולם".

נראה כי בשנים האחרונות מעסיקים מתחילים להכיר ביתרונות של עובדים מבוגרים, ואף מעדיפים אותם על פני צעירים. כך, למשל, בעלים של מסעדה במרכז הארץ רואה "יתרון עצום", לדבריו, בהעסקת עובדים שגילם הוא בסביבות חמישים. "מבחינתי, העסקת עובדים בגיל זה היא יתרון מובהק לעסק. לעובדים אלה ניסיון חיים עשיר, היגיון בריא, חוכמת חיים וזמינות למקום העבודה. הם בדרך כלל מנוסים במצבי לחץ ומתמודדים איתם בבררות, יוצרים אווירה טובה ומשמשים דוגמה לצעירים".

מעסיק נוסף, מנהל גן אירועים, מביע עמדה דומה ואומר: "אני מקווה שלאט-לאט המצב בארץ ישתנה, ומעסיקים רבים יגלו את היתרונות שבהעסקת אנשים מבוגרים".

* מעובד על פי רוטנשטרייך רובין, ד' (5/11/2017). למה מעסיקים בישראל לא רוצים להעסיק עובדים מבוגרים?

טקסט 2**ניסיון החיים**

מאת ישראל שורק

- אגלה לכם סוד מוכחש ומודחק היטב: בחברה כבר לא מעריכים אנשים בעלי ניסיון. ערכו של ניסיון החיים אבד ואיננו. המבוגרים הולכים ומאבדים את חשיבותם, מפני שמה שהם יכולים ללמד את הצעירים כבר אגור ומתועד במכונות החכמות. ככל שנקדש את החדשנות וככל שבחינו יתרוץ לערכי העבר, יוסיפו הזקנים ויאבדו את ערכם. בחברה שלנו אין חשיבות עוד לניסיון חיים. הניסיון הנצבר בתודעתם של מבוגרים אינו מועיל לצעירים בני זמננו, ולשווא נקונן על כך.
- 5 לפנים, בשכבר הימים, ניסיונם של זקני השבט, זקני העדה, היה מקור חסר תחליף של חוכמה וידע. גם במערכת החינוך נהגו לפני שנים לא רבות לְמנות מנהלים וסגני מנהלים על פי הוותק, וכאשר רופאים לא היו בטוחים בנוגע לאבחנה רפואית, הם נהגו להיוועץ ברופא ותיק ומנוסה מהם.
- אולם ההערכה שהייתה לניסיון החיים בעבר הולכת ונעלמת ממרבית תחומי חיינו. הייתכן שבימינו 10 יִמְנו מנהל לבית ספר רק מפני שצבר ותק? הייתכן שוותיק הרופאים ימונה למנהל מחלקה רק על סמך הוותק שלו? אולי נהגו כך בעבר, אך העבר כבר עבר. כיום הדגש הוא על כישוריו המקצועיים של המועמד לתפקיד.
- מדוע הוותק אינו זוכה עוד להערכה? ראשית, ותק פירושו אובדן התמימות. אדם שראה כל מיני דברים, חווה כל מיני דברים, פגש כל מיני אנשים – מטבע הדברים, הוא ודאי ספקן יותר, נוטה להאמין 15 לא במיניו. למעשה, אנחנו חיים בתרבות שמוקירה ילדות, ילדותיות והתנסות ראשונית. שנית, ותק פירושו שחיקה ועייפות. כשם שמכונת שגמאה מרחקים רבים תיראה לנו מושכת פחות ובטוחה פחות מאחותה שנוסעת באוטוסטרדה לראשונה בחייה.
- אנו למדים אפוא כי הוותק כשלעצמו אינו מבטיח יתרון. יתר על כן, נראה כי בתחומי חיים שונים 20 הניסיון הוא נטל ולא נכס. נבדוק לדוגמה שני תחומי חיים: הכלכלי והחברתי. בשניהם תוצאת הניתוח תהיה דומה: הניסיון כשלעצמו איננו יכול ללמד אותנו דבר מה בעל ערך.
- התחום הכלכלי:** מוסד הכסף עובר טלטלה. תנודות שער המטבע קשות לחיזוי עד מאוד. מה יהיה עם המטבעות הממוחשבים החדשים דוגמת ביטקוין⁽¹⁾? האם ערך הדולר יעלה או ירד? למי כדאי להפנות 25 שאלות אלה, לדעתכם? איזה ניסיון חיים יכול להועיל בשאלות אלה? מומחה צעיר יסייע ככל הנראה הרבה יותר מבנקאי קשיש.
- התחום החברתי:** בילדותי הרחוקה היו חבריי לכיתה באים לבקרני בלי התראה מוקדמת. אחר הצוהריים הייתה נשמעת – במקרה הטוב – נקישה בדלת, ופלוני היה נכנס בפשטות ובעליצות לחדרי. כיום גם שיחת טלפון בלי תיאום מוקדם נחשבת, במקומות מסוימים, לגסות רוח. לנוכח שינויים אלה מה יכולים כיום ההורים, עם ניסיון חייהם העשיר, ללמד את ילדיהם במישור החברתי? פעמים רבות הצעירים 30 מיטיבים לדעת מן המבוגרים כיצד להתנהג בחברה.

* מעובד על פי שורק, י' (2017). ניסיון החיים והמוות. **הד החינוך**, מאי 2017, עמ' 56-60.

(1) ביטקוין הוא מטבע דיגיטלי בין-לאומי, והוא אינו מנוהל על ידי ממשלה או בנק.

הבה נישיר מבט אל האמת: האם אתם מכירים תחום חיים שבו הניסיון הוא סגולה טובה, בעלת ערך? האם צריך לשוב ולהזכיר שנפולאון הצעיר היה כריזמטי וחד לאין שיעור מנפולאון המבוגר, שאלברט איינשטיין היה בשיאו כשהיה בן 26? מה שהתקיים בדורות הקודמים נכון, לכאורה, שבעתיים בדורנו שלנו.

35 האוכלוסייה בעולם המפותח הולכת ומזדקנת, ואילו הערך של ניסיונה המצטבר הולך ופוחת. העובדה הזאת מטלטלת, משום שאנו חיים בעולם שבו עוסקים בעיקר בפן הכלכלי, ומסלקים מן הדרך כל מה שחסר ערך ואינו רווחי. רק מה שמועיל יישאר, ומה יהא על מה שאינו מועיל?

40 כדי שלניסיון החיים יהיה ערך בחיינו עלינו לחולל שינוי חברתי עמוק. עלינו לשאוף לחיים לכידים, חיים שיש בהם קשר בין העבר ובין העתיד, בין סבתי ובין נכדתי, שדפוסי פעילותי יתאימו לשאיפותיי הערכיות. בחברה שבה יעריכו בני אדם כבני אדם, ולא על פי מקצועיותם או הצלחתם, ההקשבה למבוגרים חכמים ובעלי ניסיון תגרום להתרגשות, להתפעמות ולהתרוממות רוח.

טקסט 3**חכמי החיים****מאת קרל פילמר**

כיצד נמצא את הדרך הנכונה לנו בחיים? איך נזהה תכלית שמתאימה לשלב הנוכחי בחיינו? מתברר שיש שיטה מועילה להפליא, אף על פי שרוב האנשים מתעלמים ממנה: אם אתם מחפשים כיוון בחיים או תכלית, נסו לדמיין את עצמכם בעתיד. ניסויים מלמדים שכאשר אנשים נדרשים לדמיין את עצמם בעתיד, הם מיטיבים לתכנן את מצבם הכספי, נוהגים בנדיבות רבה יותר ומחליטים החלטות מוסריות יותר. אך זאת אינה משימה קלה. מחקרים רבים במדעי החברה מהעשור האחרון מלמדים כי אנשים מתקשים לדמיין את עצמם בעתיד. נדרש מאמץ כדי לדמיין את עצמנו בעוד עשר או עשרים שנה, ועל אחת כמה וכמה בעוד חמישים שנה ויותר.

למרבה הצער, איננו יכולים לפגוש את "העצמי העתידי" האמיתי שלנו. אף על פי כן, מדהים שמעטים כל כך עושים את הדבר הקרוב ביותר לזה: מראיינים אדם מבוגר שמגלם את "העצמי" שהם שואפים להיות. את הרעיון הזה קיבלתי מִיָּזָם מצליח ביותר, שעדיין מנהל עסק, גם כיום, בגיל שמונים ותשע, והעצה שלו הייתה "למצוא מייבין". בידיד פירושה של המילה "מייבין" הוא "מי שמבין". ה"מייבנים" הם בני סמכא, הם מקורות מהימנים לחוכמה מצטברת, הם האנשים שיכולים להנחות אותנו, ולדברי היזם: "הייתי שותף בשמונה עסקים, ובכל עסק שהייתי בו – הדבר החשוב ביותר היה שתהיה לי גישה ל'מייבין'. מישהו שבאמת יכול להנחות אותי. כשהיה לי 'מייבין' מצוין, תמיד הצלחתי, ובכל פעם שיצאתי לדרך חדשה בעצמי, לבדי, נכשלתי. כשלא הקשבתי, הפסדתי הרבה כסף. צעירים רבים אינם מודעים לכך. הם אינם מבינים שלעסק יש היבטים רבים שאי אפשר ללמוד באוניברסיטה. הם חייבים לחשוב על הטווח הארוך, להביט אל העתיד. הם צריכים לחשוב שלוש שנים, שש שנים, עשרים שנה קדימה. זה תפקידם של ה'מייבנים' – לכוון את הצעירים על פי ניסיונם".

אם כן, כל אימת שתחושו חסרי כיוון ותרגישו שאתם "מתנדנדים" בין שני עולמות, חפשו "מייבין", שמגלם את "העצמי העתידי" שלכם. מוטב שהוא יהיה מבוגר – מבוגר מאוד – אם אפשר.

למה לא להתחיל בפעילות ישנה נושנה: לבקש את עצתם של קשישים? הרי לקשישים יש משהו שלשאר האנשים אין: הם חיו את חייהם. הם היו במקומות שאנחנו עדיין לא היינו בהם. אנשים שחיו חיים ארוכים יכולים להעריך טוב יותר מה "יעבוד" ומה "לא יעבוד", ולייעץ לאדם המנסה למצוא את דרכו בחיים. אדם צעיר אינו יכול להבין את מהלך החיים באותה מידה שאדם מבוגר יכול להבין אותנו.

הקשישים מביאים נקודת מבט מתקופה אחרת לבעיות העכשוויות שלנו ולהחלטות שאנו נדרשים להחליט. התובנות שלהם עשויות לתרום לנו רבות. אז מצאו מישהו שמשקף למיטב הערכתכם את "העצמי העתידי" שלכם והתייעצו איתו בנוגע לדרך שאתם שוקלים לצעוד בה. לא תתחרטו על כך.

* מעובד על פי פילמר, ק' (9/2/2017). חכמי החיים. מתוך האתר **אלכסון**. אוחזר מ־ <http://alaxon.co.il>

טקסט 4

מחקרים מוכיחים: החוכמה עולה עם הגיל

מאת רוני שני

כולנו פוחדים להזדקן, אך מחקרים מראים כי בד בבד עם הקשיים הגופניים והנפשיים הלא-פשוטים שמתלווים להזדקנות, לגיל המבוגר יש גם יתרונות, כמו אינטליגנצייה רגשית ואינטליגנצייה חברתית. מדענים מכנים מאפיינים אלה – "חוכמה".

5 אומנם עם הגיל מתרחשת הידרדרות ביכולת הקוגניטיבית של האדם, הידרדרות שאולי מקשה על קשישים רבים לפתור משוואה מתמטית, אולם יש יכולות חשיבה שדווקא משתפרות בגיל המבוגר, למשל היכולת להבין מצבים חברתיים.

לדברי המומחים, יכולת זו נובעת מאינטליגנצייה חברתית ומאינטליגנצייה רגשית, המתעצמות עם השנים ומאפשרות לאדם הנקלע לדילמה חברתית להעריך את המצב ביישוב הדעת, להתאים לו תגובה רגשית הולמת ולהחליט החלטה מושכלת.

10 מחקר המאשש את ההנחה שאינטליגנצייה חברתית ואינטליגנצייה רגשית מתפתחות עם הגיל פורסם באחרונה בכתב העת הרשמי של האקדמיה האמריקנית למדעים (PNAS). לצורך המחקר חולקו 247 משתתפים לשלוש קבוצות לפי גיל. אחת מן הקבוצות הייתה של בני שישים ויותר. המשתתפים נדרשו להתמודד עם קונפליקט כלשהו בין מדינות: לתאר כיצד הבינו את הקונפליקט ומה לדעתם יקרה בהמשך. לאחר עיבוד הנתונים נמצא כי קבוצת המבוגרים זכתה בציון הגבוה ביותר בהבנת הקונפליקט ובחיזוי תוצאות הסכסוך. החוקרים הסיקו כי החוכמה של חברי קבוצה זו באה לידי ביטוי ביכולת שלהם להתמודד בהצלחה עם אתגרים חברתיים מורכבים. לדבריהם, בהתחשב בממצאים כדאי להקצות לאנשים מבוגרים תפקידי מפתח בתחום החברתי, כמו תפקידי ניהול משא ומתן וייעוץ.

מחקר מעניין נוסף בשדה הפסיכולוגיה, שפורסם בשנה שעברה בכתב העת האמריקני "Psychology and Aging Journal"⁽¹⁾, הראה כי מבוגרים שולטים ביעילות רבה יותר במנגנון הבקרה הרגשית שלהם – שליטה זו היא שעושה אותם לחכמים יותר. במחקר זה הקרינו החוקרים קטע וידאו מעורר שאט נפש לשתי קבוצות גיל: 20-30; 60-75. לאחר הקרנת הקטע התבקשו המשתתפים "להתעלם" ממה שראו זה עתה, ולשחק במשחק זיכרון קלסי – לאתר שתי תמונות זהות מוסתרות על סמך זיכרון מיקומן. אף על פי שזיכרון לטווח קצר הוא יכולת קוגניטיבית שמתרופפת עם הגיל, בניסוי הזה השיגה קבוצת המבוגרים תוצאות טובות יותר. איך זה קרה? החוקרים טוענים כי הניסוי מדגים כיצד 25 מבוגרים מצליחים לעבור בקלות רבה יותר מרגשות שליליים לרגשות חיוביים. יכולת השליטה הרגשית שלהם מאפשרת להם להבין את המציאות באופן שקול יותר ולהחליט החלטות חכמות יותר.

* מעובד על פי שני, ר' (31/8/2010). מחקרים מוכיחים: החוכמה עולה עם הגיל. מתוך אתר ynet, ידיעות אחרונות.

אוחזר מ' www.ynet.co.il

(1) "כתב העת לפסיכולוגיה ולהזדקנות"